

ANA ŠTURM

Čas za inventuro

Letošnji Festival slovenskega filma v Portorožu je odprl film z naslovom **Inventura** (Darko Sinko, 2021), kar se zdi nadvse primerno, pa tudi povedno.

FSF, ki se je po ljubljanski, »koronsko« okrnjeni izdaji vrnil na Obalo, že po tradiciji ponudi pregled stanja oziroma – če hočete – inventuro vsakoletne (tokrat kar dvoletne) domače produkcije. Kljub lanski finančni blokadi, zaradi katere se je slovenski film (in z njim njegovi ustvarjalci) znašel na robu preživetja, je bilo ozračje v Portorožu zmerno do pretežno optimistično. Projekcije so bile lepo obiskane, pred Avditorijem, v sosednjem Fritolinu in bližnjem Cacau so ves čas potekale živahne, s filmom prežete debate. Festival je s svojim v vseh kategorijah presežnim programom, pa tudi z nepričakovano infuzijo katarzičnega smeha, ponudil nekakšno (vsaj začasno) sprostitev krča, v katerem živimo že dobro leto in pol.

Začelo se je z občasnim muzanjem in zadržanim, sporadičnim smehom ob »nenadejani komediji« *Inventura*, ki se skozi zgodbo o nasilnem dejanju, ki postavi na glavo prej brezskrbno in urejeno življenje »malega človeka«, na prefinjeno (samo)ironičen način poigrava s slovensko samopodobo. Sinko s pomočjo natančno odmerjenih čustvenih stanj in rahločutnega humorja sugestivno nastavlja ogledalo našim dvomom, strahovom in negotovostim, ki so se v zadnjem letu in pol zdravstvene, politične in družbene krize le še okrepili.

Če je bil smeh v dvorani med *Inventuro* ob začetku festivala še nekoliko zadržan, pa je proti koncu, med projekcijo filma **Prasica, slabšalni izraz za žensko** (Tijana Zinajić, 2021), v nabito polni dvorani Avditorija odmevalo od prešernega, glasnega smeha. *Prasica*, scenaristični, režijski in igralski *tour de force*, eksplozija barv, radoživih dialogov, »nadrkanih« pogledov, glasne glasbe in antologijskih prizorov, je

poskrbela za prvovrstno, iskreno, kratkočasno, družabno, uživaško in osvobajajočo filmsko izkušnjo – izkušnjo, zaradi katere radi hodimo v kino.

Radikalno drugačno, a podobno intenzivno, bogato in katarzično filmsko doživetje je ponudil tudi celovečerni dokumentarni prvenec Marije Zidar **Odpuščanje** (2021). Resna, poglobljena, pretresljiva in pronicljiva filmska študija skozi mikrokozmos intimne družinske tragedije gledalca posrka v srž problematike globalnih konfliktov.

Omenjeni trije izstopajoči celovečerni filmi letošnjega FSF-ja, ki se jim v Fokusu podrobneje posvetimo tudi v tokratni številki Ekрана, po eni strani suvereno nadaljujejo »tradicijo« slovenske kinematografije kot kinematografije prvencev. Prvenci so »tipičen fenomen 'novega' slovenskega filma« v zborniku *Zmeraj znova*, ki je nastal ob 30. obletnici RS, zapiše Zdenko Vrdlovec. Po drugi strani pa ti filmi tradicionalne okvire tudi presegajo in (stoječ na ramenih predhodnikov) samozavestno zarisujejo nove horizonte domače produkcije.

Tako *Prasica* kot *Inventura* odlikuje sijajen scenarij, ki sicer že pogovorno velja za šibko točko slovenskega filma. Gre za prvi dve realizirani deli, ki sta nastala na prvi Scenarnici¹, scenaristični delavnici Društva slovenskih filmskih režiserjev in režiserk. Darko Sinko je svoj prvenec nato pilil tudi na mednarodnih scenarističnih delavnicah. Oba filma sta umeščena v lokalno okolje, obravnava pa univerzalne eksistencialne teme, ki jih neprisiljeno preigravata skozi žanrske obrazce – *Inventura* s kriminalko in trilerjem, *Prasica* z romantično komedijo. Vsakega na svoj način odlikuje tudi prijetno tekoč dialoški jezik, iskriva kemija med

1 O Scenarnici podrobno pišemo v Ekranu maj/junij 2021.

Inventura (2021), foto: December

dobrodošlimi novimi igralskimi obrazi in zares osvežujoča komunikativnost z gledalci. *Inventura* skozi formalno natančnost, tragikomično duhovitost in navidezno lahkotnost obravnavane tematike v slovenski film prinaša neko novo senzibiliteto in povsem svojevrsten tip humorja, *Prasica* pa razbija ustaljen kalup, v katerem velja formula *scenarist_ka = režiser_ka*. Dokazuje, da dialog med scenaristom/scenaristko in režiserjem/režiserko, ki nista ista oseba, lahko obogati in nadgradi posamezno delo, s čimer vzpostavlja pomemben precedens za drugačen način ustvarjanja. *Prasica* po filmu **Ne bom več luzerka** (2018, Urša Menart) nadaljuje tudi z razveseljujočim trendom uspehov režiserk (in scenaristk), ki si zagotovo zaslužijo še več podpore in priložnosti.

Na kratko se ustavimo še pri filmu *Odpuščanje*, ki prav tako deloma izstopa iz trenutno načrtanih meja in poskuša razširiti rigidni okvir razumevanja dokumentarnih filmov. »Tudi pri nas se dokumentarni film izjemno razvija, razmislek o tem, kako dokumentarce delati in producirati, pa še zaostaja,« v intervjuju poudarja Marija Zidar. Tudi sama se je pogumno soočila z ovirami, ki otežujejo produkcijo celovečernih avtorskih dokumentarcev, namenjenih kinematografskemu predvajanju, pa naj gre za zadostno količino časa za kakovostno realizacijo, boljše razumevanje drugačnih produkcijskih pogojev, bolj fleksibilno financiranje ali – ne nazadnje – bolj odprto razumevanje »nacionalne« kinematografije.

Kljub optimizmu, ki veje iz omenjenih treh filmov in se ga je ob tako dobri produkciji, kot smo jo lahko gledali na letošnjem FSF-ju (od koprodukcij, kot sta **Oaza** [2021, Ivan Ikić] in **Morena** [Murina, 2021, Antoneta Alamat Kusijanović], do plejade vrhunskih kratkih filmov, kot sta na primer **Babičino seksualno življenje** [2021, Urška Djukić

in Emilie Pigear] in **Ne morete me avtomatizirati** [2021, Katarina Jazbec]), mogoče kaj hitro nalesti, pa moramo imeti ves čas pred očmi tudi dejstvo, da je veliko teh del na svoji poti do gledalcev prehodilo dokaj mukotrpno pot. Ne samo zaradi epidemičnega zaprtja, ampak tudi zaradi že omenjene politične blokade nacionalnega sofinanciranja. »Napadi na film so v skladu z nekaterimi drugimi potezami aktualne politike. Nikakor ne gre za poskus skupnega urejanja razmer na podlagi argumentov in dialoga. Racionalnih razlogov, zakaj se to ne uredi, ne vidim ...« v tokratnem intervjuju pove Darko Sinko.

Pandemija je še bolj načela vsesplošen občutek nezaupanja in vrtoglavo pospešila razkroj že tako načetih družbenih vezi. Zaupanje v nedelujoč(e) sistem(e) je (morda nepovratno) porušeno. Avtoritet, na katere smo računali, ni več. Smo v krizi. Kulturni, zdravstveni, politični in predvsem družbeni. Ogroženi so naši najbolj temeljni dosežki in ideali. Razumevanje, strpnost in dialog so izginili iz vsakodnevnega besedišča. Sinkov prvenec, ki v prvi plan postavlja potrebo po inventuri medčloveških, pa tudi širših družbenih odnosov, razmerij in zaupanja, na katerem temeljijo, v dialogu s trenutnim *zeitgeistom* pridobi še nov pomen in relevantnost.

Inventura med drugim pravilno detektira, da sta ključna elementa za prešitje trenutnih razpok vnovična vzpostavitve medosebnega zaupanja in spoštovanja. Narediti je treba temeljito inventuro odnosov, tako na osebni kot na sistemski ravni. Radikalno, brutalno in iskreno, kot to počne *Prasica*, pa tudi mirno, diskretno in občutljivo, kar naredi *Inventura*. Skrajni čas pa je tudi za zaupanje v slovenski film in njegove avtorje. ■